

# Verjame v moč in dolgoživost gledališča

Jutri bodo v Prešernovem gledališču premierno uprizorili zadnjo predstavo letošnje sezone Zabava za Borisa avstrijskega dramatika Thomasa Bernharda. Krstno slovensko uprizoritev režira ena najuspešnejših srbskih režiserk mlajše generacije Snežana Trišić.

IGOR KAVČIČ

Kje so se prekrizale poti režiserke Snežana Trišić in Prešernovega gledališča?

»Pred dvema letoma sem na Tednu slovenske drame v Kranju gostovala s predstavo Žrelo slovenske avtorice Žanine Mirčevske, ki sem jo režirala v Narodnem gledališču Kikinda. Tako direktorici kot umetniški vodji Prešernovega gledališča je bila predstava zelo všeč in sta me povabili, naj pridem režirat v Kranj. Ponudba se mi je seveda zdela zanimiva, saj v Sloveniji še nisem režirala. Najprej sem se pozanimala o gledališču, njegovi usmeritvi, predstavah, ki jih tu uprizarjajo, na posnetkih sem si ogledala večji del aktualnega repertoarja ...

Všeč mi je način, na katerega Marinka Postrak in Mirjam Drnovšček izbirata repertoar in režiserje. Zanj je pomembno, da besedila znotraj določenega tematskega kroga vzbudijo tako interes režiserjev kot drugih sodelavcev v predstavi. Z repertoarjem ravnata zelo pozorno in sistematično ter s temami, ki jih postavljata pred ansambel, tega tudi razvijata. Prav tako potem s predstavami publiko. Takoj sem spoznala, da gre za zelo resno gledališko okolje, kar se je potrdilo tudi v pogovorih za moj angažma, ki so sledili.«

**Zakaj ste izbrali prav dramo Zabava za Borisa Thomasa Bernharda?**

»Pogovarjali smo se o različnih besedilih in ob tem zblíževali interese gledališča z mojimi pogledi na igro. Vesela sem, da smo na koncu prišli do Bernhardove Zabave za Borisa. Že sam avtor je literarno in gledališko izjemen, njegovo besedilo pa je močno aktualno v današnjem času. Vsekakor gre za umetniški izziv v različnih segmentih gledališča.«

**Gre za Bernhardov dramski prvenec, ki ga je napisal leta 1970, torej pred skoraj pol stoletja. Mar so teme, lahko bi rekli tudi črne luknje, takratnega zahodnega sveta toliko kasneje aktualne tudi v nekdanjem vzhodnem delu Evrope, na primer v Sloveniji in nadalje Srbiji?**

»Igralci so zelo temeljiti, raziskujejo, se preizprašujejo in se ne bojijo poglobiti v stvari, ki niso ravno prijetne. Nimajo predsodkov, ne bojijo se poskusiti česar koli, četudi jim to ni blizu oziroma jim je neznano.«



Režiserka Snežana Trišić iz Beograda je zadnja dva meseca in pol preživela v Kranju.

»Seveda na "vzhodu" nekoliko zaostajamo in se pri nas sedaj dogajajo neki družbeno-politični procesi, ki so se na zahodu zgodili precej prej, v Srbiji smo najbrž še nekoliko za vami. A tematika te drame ni značilna le za zahodno Evropo oziroma zahodni svet. V drami obstaja nekakšen beckettovski pogled na stvar. Bernhard se ukvarja z vprašanjem človečnosti nasplo, kar se lahko nanaša na celotno 20. stoletje, se nadaljuje v 21. stoletju in je v sosedstvu s siceršnjim razvojem civilizacije.

Besedilo je univerzalno. Pravzaprav gre za zgodbo med gospodarico in služkinjo, kjer predstavo začnemo, kaj hitro pa ugotovimo, da razen služkinje v zgodbi nihče nima nog. To je svet hendikepiranih ljudi, svet, iz katerega se je nemogoče premakniti – preprosto ni moč narediti koraka. To ni lokalna zgodba, to je zgodba o civilizaciji, o aktualnih odnosih v družbi – in kot taka ni usmerjena na neki zgodovinski trenutek oziroma obdobje. Lahko bi bilo leto 1969 ali pa današnja Francija, Slovenija ali Srbija. V vsakem obdobju obstajajo zelo prepoznavne stvari, ki se nekako ciklično ponavljajo iz desetletja v desetletje, iz veka v vek. Človek je ujet v neke mehanizme, iz katerih se ne more premakniti, zaradi svojega položaja je obsojen na to nesmiselno stanje.«

**Enako je, če ima noge ali jih nima ...**

»Ne imeti nog je v tej predstavi metafora. Obstaja

namreč zelo močna iniciativa za upor, za zamenjavo sistema, za izboljšanje stanja. Pred premiero ne bom govorila, kaj se v predstavi v tej smeri zgodi in kaj ne, lahko pa rečem, da gre za zgodbo o revoluciji in uporu. Lažno dobrodelnost, s katero se srečamo v drami, lahko največkrat pripišemo prav liberalnemu kapitalizmu. Zato drama bolj kot kdajkoli pripada temu trenutku. Lahko bi rekla, da je bil Bernhard pred petdesetimi leti celo preroksi.«

**So zadnje mesece aktualni rumeni jopiči v Franciji in protesti proti oblasti v Srbiji kakorkoli od zunaj vplivali na vaše delo pri postavljanju Zabave za Borisa na kranjski oder?**

»Vpliv je tako rekoč neizogiben. Še posebej v prvem mesecu procesa ukvarjanja s predstavo, ko sem vsak konec tedna odhajala v Srbijo. V Beogradu ob sobotah potekajo protesti in tudi sama sem se jih nekajkrat udeležila. Lahko bi rekla, da sem imela kombinacijo dela in realnosti. Da, aktualno dogajanje na vsak način vpliva na tvoje delo. Pri tem sem se spomnila tako imenovanih peto-oktobrskih protestov proti Miloševiću v začetku stoletja, ko sem sama imela 19 let. Iz tistega časa se bolj spominjam številnih pohodov in protestov kot pa siceršnjega življenja ... Razmišljala sem o ciklusih različnih protestov in o njih smislu ali nesmislu. Kaj pravzaprav prinašajo? Ljudje vedno nimajo opcije v opoziciji, zato v protestu ne vidijo smisla. O tem se veliko polemizira, ali ima protest smisel, če nimamo nobene opcije, ali pa je smisel prav v obstoju občutka, potrebe po uporu, po tem, da nekaj povemo, svobodno izrazimo to, kar mislimo. Bodisi zavestno

ali podzavestno vse to vpliva name, ko režiram to predstavo, čeprav gre za univerzalno temo. Gre za položaj človeka, ki je hendikepiran in želi zamenjati stanje, v katerem je, želi zamenjati družbo, v kateri je, in svet, v katerem živi.«

**Doslej ste režirali tako klasična dramska dela kot dela sodobnih avtorjev. Za kakšno vrsto gledališča ste se odločili pri tej drami? Zanima me razkorak med angažiranostjo in igro kot umetnostjo ...**

»Doslej sem se enako ukvarjala s klasičnimi kot s sodobnimi dramskimi besedili. Mislim, da se je tudi doslej zame izkazalo, da sem režiserka dramskega besedila, torej nekdo, ki se pri svojem delu zanaša na dramsko besedilo in na avtorja. To me inspirira, to me poganja naprej in običajno tu tudi začnem proces dela pri posamezni predstavi. Vse ostalo je moja nadgradnja, moj doživljaj avtorja in njegovega dela, seveda v sosedstvu z drugimi sodelavci v predstavi.

Hkrati pa imam tudi afiniteto do angažiranega gledališča, a na neki specifičen način. Zanimajo me namreč različni aspekti družbeno-političnih problemov, kako se ti manifestirajo na posameznika, na odnose med ljudmi, na malega človeka in na njegov položaj v družbi. Zanima me tisto, kar se poleg velikih tem v resnici dogaja običajnim ljudem.

Kot rečeno, je bil s tem besedilom Bernhard mnogo pred svojim časom. Že takrat je napisal tridelno dramsko strukturo in uspel briljantno spojiti tri dele v eno celoto. Glede na to, da gre za njegovo prvo dramo, je bil v pisanju tudi bolj luciden kot pri kasnejših delih, ko se je

Snežana Trišić (1981) je ena izmed najbolj angažiranih in uspešnih režiserk srbskega teatra. Od leta 2012 predava na Fakulteti dramskih umetnosti v Beogradu. Vzporedno s tem zaključuje doktorski študij dramskih in audiovizualnih umetnosti. Režirala je v najpomembnejših gledališčih tako v Beogradu kot v celotni Srbiji. V njenem delu strani prevladuje režijsko raziskovanje klasičnih dramskih del, hkrati pa pozorno in kontinuirano raziskuje in odkriva sodobne srbske dramske avtorje. Za svoje režijsko delo je prejela že dvajset nagrad in je od leta 2017 članica Umetniškega sveta festivala Sterijevo pozorje.

nekoliko usmeril – pogojno rečeno – v neke svoje okvire. V Zabavi za Borisa je nekako svobodnejši, kar mi je pri režiji zelo prijalo. Sicer pa v predstavi ni šale, Bernhard vseskozi govori o grozi sveta, grozi pozicij, hierarhije, političnih, družbenih, intimnih grozah, grozah tega sveta. Vse to govori z nekim cinizmom in ironijo.«

**Kako ste se ujeli z igralskim ansambлом in drugimi sodelavci pri predstavi?**

»Zelodobro. Poskorajdveh in pol mesecih dela vidim rezultate. Igralski ansambel je zelo zanimiv, gre za odlične igralce, vloge v predstavi so resni igralski izzivi in bravure, to lahko rečem že zdaj, pred premiero. Drama ni niti malo lahka za igralce, gre za zelo kompleksne in težke vloge, ki pa so jih igralci ne glede na to osvojili dokaj lahko. Menim, da zato, ker so zavzeti in disciplinirani. Igralci so zelo temeljiti, raziskujejo, se preizprašujejo in se ne bojijo poglobiti v stvari, ki niso ravno prijetne. Nimajo predsodkov, ne bojijo se poskusiti česar koli, četudi jim to ni blizu oziroma jim je neznano. Za režiserja je najpomemb-

**»To ni lokalna zgodba, to je zgodba o civilizaciji, o aktualnih odnosih v družbi – in kot taka ni usmerjena na neki zgodovinski trenutek ali obdobje. Lahko bi bilo leto 1969 ali današnja Francija, Slovenija ali Srbija.«**

nejše, da igralci hočejo, da se prepustijo besedilu, da vstopijo v zgodbo. To je zelo inspirativno zame, skoraj tako kot me navdihujeta pisec in besedilo samo. Rada se namreč izražam skozi igralca in v Prešernovem gledališču s to ekipo mi je to omogočeno.«

**Ustvarjalna ekipa pri Zabavi za Borisa je sicer mešana Slovensko-Srbska ...**

»Tako je. Sodelavci so deloma od tukaj, deloma prihajajo z menoj iz Srbije. Dramaturginja je Marinka

Postrak, prav tako scenograf Branko Hojnik, z menoj prihajata kostumografinja Marina Sremac, ki je že delala v Sloveniji, in skladateljica Irena Popović, koreograf pa je Branko Potočan. Ekipa je mešana in je sijajna.

Predstava je velik izziv vsem. Neverjetno je, koliko vprašanj nam ponuja drama, pa sploh ni lahko priti do odgovorov, do nekega rezultata v vseh segmentih – ne le kar se tiče igralcev, igra vsem ponuja mnogo možnosti. Sicer smo nekaj časa iskali skupni jezik, ampak s tako ustvarjalno ekipo to ni bilo težko.«

**Za svoje režije ste prejeli več prestižnih nagrad, ste profesorica na Fakulteti dramskih umetnosti v Beogradu, predavate na različnih seminarjih v domovini in tujini ... Kako gledate na sodobne trende v gledališču?**

»Verjamem v gledališče, v njegovo moč in dolgoživost. Gledališče že dolgo obstaja in ima svoje mesto v družbi, zato me novih tendenc ni strah. Gledališče gre lahko skozi sebe in se hkrati razvija naprej, vse novosti in spremembe pa prinašajo novo kvaliteto. Ne le ena, druga

ali tretja nova tendenca, tisoč naj jih bo. Vitalna moč gledališča je prav v tem, da se stalno spreminja, se hkrati samooobnavlja in se tudi vrača k svoji prvobitnosti. To je največje bogastvo gledališča.«

**Vrniva se k Zabavi za Borisa – bomo gledalci iz dvorane odšli na lastnih nogah?**

»Bomo. Stali bomo in hodili bomo. (smeh) Vedno lahko shodimo, nikoli ni prepozno. Bernhard nas spominja tudi na to, da vendarle imamo noge, samo kreniti moramo naprej.«